ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΒΗΜΑ 28-4-66

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ

1.- Οἱ λόγοι τῆς κρίσεως

ΤΟΥ κ. ΖΑΝ ΜΕ·Υ·ΝΟ, ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ ΜΟΝΤΡΕΑΛ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Κατά τάς ἡμέρας αὐτάς τίθεται εἰς κυκλοφορίαν καί εἰς τήν ἑλληνικήν τό τόσον ἐνδιαφέρον ἔργον τοῦ καθηγητοῦ κ. Ζάν Μεϋνώ «Οἱ πολιτικές δυνάμεις στήν Ἑλλάδα», εἰς τήν σύνταξιν τοῦ ὁποίου συνειργάσθησαν καί δύο Ἕλληνες ἐπιστήμονες, οἱ κ.κ. Π. Μερλόπουλος καί Γ. Νταραβάς. Τήν ἑλληνικήν ἔκδοσιν ὁ συγγραφεύς συνεπλήρωσε μέ ἕνα ἐξόχως ἐπίκαιρον καί ἰδιαιτέρως σημαντικόν κεφάλαιον, εἰς τό ὁποῖον, μέ τήν μέθοδον καί ἀπό τήν σκοπιάν του, ἀναλύει τήν ἐπαλιτικήν κρίση τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1965». Τό κεφάλαιον αὐτό ἀρχίζομεν νά δημοσιεύωμεν ἀπό σήμερον, κατ' εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ συγγραφέως καί τοῦ ἐπιμεληθέντος τήν ἑλληνικήν μετάφρασιν κ. Π. Μερλοπούλου, εἰς «Τό Βῆμα».

Μία πολιτική κρίση ἐξαιρετικῆς σοβαρότητος συγκλονίζει τήν Ἑλλάδα ἀπό τόν Ἰούλιο 1965. Ἐπιφανειακά ἡ κρίση αὐτή ἦρε τέλος, ὅταν ἡ ὑπό τήν προεδρία τοῦ Σ. Στεφανοπούλου κυβέρνηση ἐπέτυχε νά ἀποσπάση στίς 25 Σεπτεμβρίου 1965, μέ 152 ψήφους ὑπέρ καί 148 κατά, τήν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ὡστόσο ὅλοι ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἡ ψηφοφορία αὐτή ἀποτελεῖ ἁπλό μόνο ἐπεισόδιο στήν σύγκρουση πού ξέσπασε, ὅταν στίς 15 Ἰουλίου ὁ Βασιλεύς ἀπεφάσισε ν' ἀντικαταστήση στήν πρωθυπουργία τόν Γ. Παπανδρέου μέ τόν Γ. Ἀβανσιάδη-Νόδα, τότε πρόεδρο τῆς Βουλῆς, χωρίς νά περιμένη νά τοῦ ἐπιδώση ὁ ἐν ἐνεργείᾳ πρωθυπουργός γραπτή παραίτηση, κατά τούς καθιερωμένους τύπους.

Εἶναι ἀσφαλῶς πολύ ἐνωρίς γιά νά παρουσιάσουμε μία λεπτομερειακή ἀνάλυση τῆς συγκρούσεως αὐτῆς καί νά διαγνώσουμε τίς συνέπειές της πάνω στό ἑλληνικό πολιτικό σύστημα. Δέν ἔχουμε ἐπίσης ἀκόμη τήν δυνατότητα νά ἐκθέσουμε κατά τρόπο πού δέν θά ἐπιδέχεται ἀντιρρήσεις τά κίνητρα τῶν μεγάλων πρωταγωνιστῶν αὐτῆς τῆς κρίσεως. Ἡ ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, ὅμως, φαίνεται μέ ἀρκετή ὠμότητα τό θέμα τῆς πραγματικῆς κατανομῆς τῆς ἐξουσίας στήν σύγχρονη Ἑλλάδα.

Στίς λίγες αὐτές σελίδες θά θέλαμε νά ὑπογραμμίσουμε, μέ συντομία, αὐτά τά χαρακτηριστικά τά ὁποῖα ἐξ ἄλλου, στό σύνολό των συμπίπτουν μέ τίς παρατηρήσεις καί τά συμπεράσματα πού μποροῦν νά συναχθοῦν ἀπό τήν ἔρευνα πού ἔχουμε ἤδη ἐπιχειρήσει.

1. Φύση τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας

Κοθ' ὅλη τήν διάρκεια τῆς κρίσεως τό πρόσωπο τοῦ μονάρχη βρίσκεται στό κέντρο τοῦ πολιτικοῦ προσκηνίου. Τό Στέμμα, ὅπως εἶχαμε διαπιστώσει, δέν τοποθετεῖται ἔξω ἤ πάνω ἀπ' τούς κομματικούς ἀγῶνες. Σύμφωνα καί μέ τήν παράδοση τοῦ βασιλεύοντος Οἴκου, ἀποτελεῖ δραστήριο καί μάλιστα ἀποφασιστικό των παράγοντα.

Ἀναντίρρητη ἀπόδειξη τῶν παρεμβάσεων τοῦ Στέμματος ἀποτελεῖ ἡ ἀλληλογραφία πού ἀπηύθυνε πρός τόν ἄλλοτε πρωθυπουργό ὁ Βασιλεύς — ἡ ὁποία μάλιστα ἐδόθη στήν δημοσιότητα μέ πρωτοβουλία τοῦ Στέμματος — καί τό βασιλικό διάγγελμα τῆς 1ης Ἰανουαρίου τοῦ 1966.

Ἡ ἐπίσημη, ὑπεύθυνη δημοσίευση τῶν τριῶν ἐπιστολῶν τῆς 8, 10 καί τῆς 14 Ἰουλίου ἀποτελεῖ γιά τόν ἐρευνητή τῆς πολιτικῆς ζωῆς σπανιώτατο εὕρημα.

Δίδει τήν σφραγίδα τῆς βεβαιότητος σέ γνῶμες ἤ συμπεράσματα τά ὁποῖα, παρά τήν σύρευση τῶν ἐνδείξεων, διατηρεῦσαν, ὅπως ὅλες οἱ παρατηρήσεις τῆς φύσεως αὐτῆς, ὑποθετικό χαρακτῆρα. Τό περιεχόμενο τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν καί ἀκόμη περισσότερο, ἐνδεχομένως, τά ὕφος πού τίς χαρακτήριζει ἀποδεικνύει ὅτι ὁ μονάρχης πιστεύει ὅτι εἶναι κύριος μιᾶς ἰδιαίτερης πολιτικῆς ἐξουσίας, μιᾶς ἐξουσίας ἡ ὁποία, στίς σοβαρές περιπτώσεις ἤ τουλάχιστον ἐκείνες πού θεωροῦνται σοβαρές ἀπό τό Στέμμα, ἔχει προτεραιότητα καί ἐπικρατεῖ τῆς ἐξουσίας πού ὁ ὑπεύθυνος πρωθυπουργός ἀντλεῖ ἀπ' τήν κοινοβουλευτική καί λαϊκή πλειοψηφία. Στό μέλλον κανένας Ἕλλην συνταγματολάγος δέν μπορεῖ νά ὑποστηρίξη σοβαρά ὅτι τό Στέμμα δέν ἐννοεῖ νά ἑρμηνεύη τό Σύνταγμα κατά τρόπο πού νά τοῦ ἀναγνωρίζεται ἕνα δικαίωμα καθορισμοῦ τῆς πολιτικῆς καί, στήν ἀνάγκη, ἐπιβολῆς τῆς ἰδιαιτέρας πολιτικῆς του.

Ἡ διαμάχη συνεπῶς πάνω στό ζήτημα, ἄν ὁ Βασιλεύς εἶχε τό δικαίωμα νά ἐπιλέξη ἄλλον πρωθυπουργό ἐκτός ἀπό τόν ἀρχηγό τοῦ πλειοψηφοῦντος κόμματος, μᾶς φαίνεται δευτερεύουσα σέ σημασία κατά τό μέτρο, πού ἡ ἄσκηση τῆς δυνατότητος αὐτῆς ἀπ' τόν μονάρχη ἐκδηλα δέν ἀντιπροσωπεύει στά χέρια του παρά ἕνα μόνο ἀπό τά μέσα ἀσκήσεως μιᾶς εὐρύτερης «προνομίας» διευθύνσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς. Παραδεχόμεθα ὅτι μετά τήν ἀρχική ὑποδειξη τοῦ πολιτικά ἀσήμαντου Ἀβανσιάδη - Νόδα καί τήν καταψήφιση τῆς κυβερνήσεως πού εἶχε σχηματίσει, μέ 167 ψήφους ἐναντι 131, ἡ Μοναρχία ἔδειξε ἐπιφανειακά κάποιο μεγαλύτερο σεβασμό στούς τύπους τῆς συνταγματικῆς παραδόσεως. Μαρτυρία αὐτῆς τῆς προσπαθείας ἀποτελεῖ καί ἡ σύγκληση (ἀργότερα) ἑνός Συμβουλίου τοῦ Στέμματος γιά τήν ἄρση τοῦ ἀδιεξόδου. Ἡ διαρίτης ὅμως τοῦ Συμβουλίου — ἀπ' τό ὁποῖο εἶχε ἀποκλεισθῆ ἡ ΕΔΑ — δέν περιωρίζετο μόνο ἀπό τήν ἴδια σύνθεση πού τοῦ εἶχε δοθῆ. Ὁ Βασιλεύς ἐμείωσε ἀκόμη περισσότερο τήν σημασία του κάνοντας γνωστή στόν τύπο, μέ τήν ἔναρξη τῶν συσκέψεων (1η Σεπτεμβρίου), τήν θέση πού εἶχε υἱοθετήσει καί ἡ ὁποία συνίστατο στήν ἀπόλυτη ἄρνηση τῆς διεξαγωγῆς ἐκλογῶν. Ἀπό τήν στιγμή αὐτή ἡ σύγκληση τοῦ Συμβουλίου δέν ἀποτελοῦσε τίποτε περισσότερο ἀπό τήν προσφυγή σέ μία ἱεροτελεστία κενή σέ περιεχόμενο.

Χωρίς νά ὑπεισέλθωμε στίς λεπτομέρειες τῆς ἀντιγνωμίας γύρω ἀπ' τήν ἑρμηνεία τῶν συνταγματικῶν διατάξεων θά παρατηρήσουμε μόνο, ὅτι τό κοινοβουλευτικό πολίτευμα ἀποτελεῖ ἕνα σύνολο θεσμῶν οἱ ὁποῖοι ἤδη ἀπό πολλοῦ ἔχουν ἀποκτήσει ἕνα ἀναμφισβήτητο περιεχόμενο. Ἔχουμε τήν δυνατότητα, σεβόμενοι τό πολίτευμα αὐτό, νά ὑποστηρίξουμε, ἐνδεχομένως, ὅτι ὁ Βασιλεύς ἔχει τό δικαίωμα ν' ἀρνηθῆ τό ἄξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ στόν ἀρχηγό τῆς πλειοψηφίας, ὅταν ἔχη σοβαρούς λόγους νά πιστεύη ὅτι ἡ κοινοβουλευτική πλειοψηφία δέν συμφωνεῖ πλέον πρός τήν πλειοψηφίαν τοῦ λαοῦ. Εἶναι, ἀντίθετα, ἀδύνατο νά ὑποστηριχθῆ καί ἀπό τόν εὐπειθέστερο καί ἱκανώτερο ἀκόμη δικολάβο, ὅτι τό κοινοβουλευτικό πολίτευμα παρέχει στόν ἀνώτατο ἄρχοντα τήν δυνατότητα νά κάμη χρήση μιᾶς τέτοιας «προνομίας» ἐπειδή προσωπικά διαφωνεῖ μέ τόν πρωθυπουργό του. Σέ μιά τέτοια περίπτωση ὁ μόνος τρόπος πού μένει στόν Βασιλέα γιά ν' ἀποδείξη ὅτι ἐνεργεῖ ἐντός τῶν συνταγματικῶν πλαισίων εἶναι ἀκριβῶς ἡ διάλυση τῆς Βουλῆς καί ἡ πρόσκληση τῶν ψηφοφόρων στίς κάλπες. Βέβαια ἡ ἀντίθετη ἄποψη μπορεῖ νά ἔχη θιασώτες, εἶναι ἀθέμιτη ὅμως ἡ ἐκ μέρους των ἐπίκληση τῶν κανόνων τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύμα-

→ Συνέχεια εἰς τήν 5ην σελίδα